MEMORANDUM no 491/74

Van: Chef DIE

Datum: 3 mei 1974

Aan: M en T via S (DGES afw)

cc DGES
DGPZ
DEU
DAM
met bijlagen

Onderwerp: EEG - Portugal

./. Hiernevens treft U een aantekening aan inzake de tegenwoordige relatie EEG-Portugal en de mogelijkheden voor verdergaande perspectieven van die relatie, waartoe de recente gebeurtenissen in Portugal aanleiding kunnen vormen.

De aantekening gaat ervan uit, dat een werkelijke democratische ontwikkeling op gang komt, die mogelijk bevorderd kan worden door een uitzicht op hechtere en ook economisch aantrekkelijkere relaties met de EEG.

Ik moge erbij aantekenen dat het vorige regiem in Portugal nooit een associatie, laat staan een lidmaatschap van de EEG heeft verzocht. Dit kan niet alleen verklaard worden uit het feit dat de toenmalige Portugese regering vermoedelijk wel aanvoelde dat een dergelijk verzoek weinig kans maakte maar ook uit de omstandigheid dat Portugal door zijn sterke oriëntatie op Afrika niet al te hechte banden met Europa wenste na te streven.

Mogelijk kunt U deze aantekening gebruiken in Uw gesprek met de Heer Soares op 4 mei a.s.

Optie evolutie handelsakkord c.q. associatie light, afhankelijk van hetgeen met Angola enz. gebeurt, het meest om de hand te liggen. Lidmaatschap light uitgesloten. Tzt kunt nog een associatie à la Yaoundé om overzeese gebiedsdelen in aanmerking.

4/5 MH

3/5.

© NA, 2.05.313, Buitenlandse Zaken, blok 3, 1965-1974 (Nationaal Archief, Den Haag) inv.nr. 16069
http://resources.huygens.knaw.nl/europeseintegratie/doc/S02716

1219 - 9 - '71 - 116671*

EEG - PORTUGAL

De huidige relatie tussen Portugal en de EEG is neergelegd in de vrijhandelsovereenkomst van 22 juli 1972 die op 1 januari 1973 in werking is getreden. Deze overeenkomst is soortgelijk aan die welke met de overige niet-toetredende EFTA-landen werden gesloten, en vormt een consequentie van de toetreding van het Verenigd Koninkrijk en Denemarken (beiden oud EFTA-leden) tot de EEG. De overeenkomst met Portugal weerspiegelt voorts de regeling welke voor Portugal bestond in EFTA-kader. Evenals in EFTA is rekening gehouden met de graad van ontwikkeling van Portugal. Op grond hiervan kent de overeenkomst een zekere onevenwichtigheid ten voordele van Portugal: het afbraakschema voor de Portugese douanerechten voor invoer uit de Gemeenschap strekt zich uit over een langere periode dan het afbraakschema dat voor de EEG-buitenrechten vis-à-vis Portugal geldt. De hierbedoelde overeenkomst is van toepassing op het Europese deel van Portugal.

Opties voor een intensivering van de betrekkingen

Ervan uitgaande dat Portugal zich in een democratische richting ontwikkelt en tevens tot een voor de westelijke landen aanvaardbare oplossing komt van de Portugese aanwezigheid in Afrika, zijn er geen politieke bezwaren meer tegen een nauwere band van de EEG met Portugal.

Deze nauwere band zou in theorie op de volgende drie wijzen kunnen worden gerealiseerd.

a) een extensief gebruik van de zgn. evolutieve clausule in het thans bestaande preferentiële handelsakkoord EEG-Portugal;
b) een associatie met de EEG (b.v. zoals met Turkije);
c) een volledig lidmaatschap van de EEG.

ad a):
De Gemeenschap zou een maximale inhoud kunnen geven aan de zgn. evolutieve clausule welke in de huidige overeenkomst EEG-Portugal voorkomt. Deze clausule stipuleert dat de betrekkingen tussen de EEG en Portugal kunnen worden uitgebreid tot onderwerpen welke in de huidige overeenkomst niet worden geregeld, zoals technische en industriële samenwerking e.d.

Deze optie blijft evenwel binnen het kader van de reeds bestaande regeling en vormt als zodanig wellicht niet een politiek adequaat antwoord van de Gemeenschap op de ontwikkelingen in Portugal.

ad b):
Een <u>associatieovereenkomst</u> à la Turkije kan beschouwd worden als de voorbereiding voor uiteindelijke toetreding tot de Gemeenschap. Soortgelijke overeenkomsten voorzien naast handelspolitieke bepalingen en een hulp"volet" ook in de instelling van een Associatieraad (contacten op ministerieel niveau), alsmede een gemengde parlementaire commissie. Het politiek

gehalte van deze optie is aanzienlijk hoger dan die genoemd onder a).

ad c):
Wanneer de politieke bezwaren tegen een Portugees lidmaatschap van de Gemeenschap zijn vervallen blijven vooralsnog wel de economische van kracht. Portugal, behoort tot de armste landen van Europa en zal niet in staat zijn de regels van de Gemeenschap op economisch gebied na te komen. Door middel van een reeks uitzonderingen hierop gedurende vele jaren zou Portugal mogelijk wel in staat zijn als volledig lid van de EEG te functioneren, maar dit zou een volstrekt ongebruikelijke en ook ongewenste situatie opleveren.

De conclusie moet derhalve luiden - nog steeds ervan uitgaande dat zich een ontwikkeling in werkelijk democratische richting volstrekt - dat Portugal door de EEG het meest geholpen zou kunnen worden door een associatie.

==========

<u>De Portugese gebiedsdelen in Afrika.</u>

In het bovenstaande is alleen rekening gehouden met de positie van Portugal als Europees land en met de relatie van dit deel van de Portugese staat met de EEG.

Het is duidelijk dat voor de houding van de westelijke landen en de Gemeenschap mede bepalend zal zijn wat het lot zal zijn van de Afrikaanse delen van het Portugese rijk (Portugees Timor en Macao kunnen vooralsnog buiten beschouwing blijven).

Men kan zich in theorie de volgende vormen voor een regeling van de toekomst van Angola enz. voorstellen, die acceptabel zouden zijn voor de westelijke landen:
a) volledige onafhankelijkheid
b) onafhankelijkheid binnen afzienbare tijd
c) een band met Portugal, b.v. ongeveer in de trant van het Koninkrijksstatuut, althans een regeling die de duidelijke instemming heeft van de bevolking van Angola enz.

Voor wat de relaties met de EEG betreft zouden de volgende mogelijkheden open staan.
ad a):
Angola enz zouden kunnen deelnemen aan de onderhandelingen met geassocieerden en associabelen (ACP) of eventueel later toetreden tot de nieuwe "Jaoende Conventie".

ad b):
Afhankelijk van de termijn waarbinnen de onafhankelijkheid zou worden verkregen zijn er verschillende mogelijkheden. Gesteld dat Angola enz. in de periode 1 februari 1975 tot 1 februari 1980 (vermoedelijke looptijd nieuwe "Jaoende Conventie") onafhankelijk worden zou, vooruitlopend op mogelijkheid ad a)

genoemd, de Gemeenschap bij Raadsbesluit een regeling analoog aan inhoud nieuwe "Jaoende conventie" op deze gebieden van toepassing verklaren. Wanneer onafhankelijkheid langer op zich zou doen wachten, dan zou een regeling als hieronder onder ad c) wordt weergegeven mogelijk zijn.

ad c):

De Gemeenschap heeft tot dusver wel overzeese gebiedsdelen met de Gemeenschap geassocieerd, maar dit waren steeds gebieden die een bijzondere relatie hadden met een van de lidstaten (b.v. Suriname en de Ned. Antillen). Wanneer Portugal lid wordt van de EEG zou er derhalve geen probleem zijn Angola enz. op dezelfde wijze te associëren als b.v. Suriname. Wanneer echter Portugal zelf geassocieerd zou worden, hetgeen meer voor de hand ligt dan een volledig lidmaatschap, zou er een nieuwe constructie bedacht dienen te worden om een speciale band met de EEG te creëren. Er van uitgaande dat Portugal wel op politieke gronden acceptabel zou zijn als volledig lid van de Gemeenschap maar uitsluitend op grond van zijn zwakke economische positie een associatie verkrijgt, kan men Portugal c.q. de overzeese gebieden er niet voor "straffen" en geen speciale regelingen treffen voor die overzeese gebieden.

Een constructie is denkbaar, dat de EEG, op grond van afspraken in de te sluiten associatieovereenkomst EEG-Portugal op zich neemt, autonoom een associatieregiem tegenover Angola enz. toe te passen van eenzelfde inhoud als tegenover de

de onafhankelijke Afrikaanse landen. Ook kan men zich indenken dat de associatie EEG-Portugal op haar beurt weer Angola enz. associeert op overeenkomstige wijze. Wanneer de politieke wil aanwezig is, is er altijd wel een constructie te vinden.

In geval men de band met Portugal handhaaft in de vorm van het tegenwoordige preferentiële handelsakkoord staat vermoedelijk alleen de weg open van een autonoom Raadsbesluit van de EEG, al of niet na een afspraak in het kader van de bestaande overeenkomst.

Gevolgen voor de relatie EEG-Spanje

Aannemende dat de overige lidstaten ermee instemmen Portugal tegemoet te komen, is het niet ondenkbaar dat bepaalde lidstaten en met name Frankrijk, zullen verlangen ook Spanje aanzienlijk soepeler en tegemoetkomender te behandelen dan de EEG tot dusver heeft gedaan. Wanneer er geen politieke ontwikkelingen in gunstige zin in Spanje zich zouden voltrekken is daar op zichzelf geen enkele reden voor. Het wordt echter moeilijker wanneer Frankrijk of een ander als voorwaarde voor een positieve houding tegenover Portugal een overeenkomstige houding tegenover Spanje verlangt. Voorlsnog kan hier weinig over gezegd worden. De ontwikkelingen in Portugal, de gevolgen hiervan voor Spanje en de houding van de andere lidstaten dienen afgewacht te worden.